

Cumhuriyet Gazetesinin Türban Olgusuna Bakışı

Cumhuriyet Newspaper's View Of The Headscarf Phenomenon

Reference: Feridünoğlu, İ.C. (2020). "Cumhuriyet Gazetesinin Türban Olgusuna Bakışı", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(30): 442-457.

Dr. Öğretim Üyesi İsmail Cem FERİDUNOĞLU

Giresun Üniversitesi, Tirebolu İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Giresun /TÜRKİYE

ORCID: 0000-0002-8453-4178

ÖZET

Türban ya da başörtüsü sorunu, Türkiye'nin siyasi tarihine yaklaşık 30 yıldır hâkim olan tartışmalardan biridir. Son 30 yılda Türkiye'nin gündemine farklı kişiler, farklı siyasal akımlar ile gelen türban sorunu, 'Kamusal alan', 'anayasal hak ve özgürlükler', 'felsefi seçimler' gibi konular çerçevesinde defalarca tartışılmış, konu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) kadar taşınmıştır. Bütün bu süreçlerden sonra kamu personeli için başörtüsü yasağının kalkması dönemin Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 1 Ekim 2013'te açıkladığı demokratikleşme paketi ile olmuştur. Kılık kıyafet yönetmeliğinin 5. maddesinde yapılan değişiklikle kısıtlayıcı hükümler kaldırılmıştır. Bu çalışmada Cumhuriyet Gazetesi'nin kurulduğu yıllardan bugüne sahiplik yapısı ve genel yayın politikasına ilişkin bilgilendirme yapıldıktan sonra, laiklik ve demokrasi kavramlarına ve türban sorununun tarihsel süreçteki gelişimine değinilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nin bu süreçteki yayınları, haber metinleri ve köşe yazarları çerçevesinde değerlendirilerek, son bölümde gazetenin konumlandırılması, laiklik ve demokrasi açısından yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türban sorunu, Laiklik, Siyasi Gelişim, Cumhuriyet Gazetesi

ABSTRACT

The turban or head scarf issue is one of the debates that have dominated the country's political history for almost 30 years. The head scarf issue, which has occupied Turkey's agenda with different people and different political movements over the past three decades, has been discussed many times within the framework of 'publicsphere', 'constitution alrights and freedoms' and 'philosophical choices'. The matter has even been brought to the European Court of Human Rights (ECHR). After all the seprocesses, the lifting of the head scarf ban for the public personel was realized with the democratization pack age announced by the then Prime Minister Recep Tayyip Erdoğan on October 1, 2013. With the amendments made to the fifth article of the dress code, the restrictive provisions were abolished. After forming about owners hip structure and general publication policy of Cumhuriyet Newspaper since its establishment, this study also touches on the concepts of secularis mand democracy, as well as the development of the heads carf issue in the historical process. Publications of Cumhuriyet Newspaper in this process have been evaluated within the frame work of news articles and columnists, and the position of the newspaper has been interpreted in terms of secularism and democracy in the last chapter.

Key Words: Haedscarf problem, Secularism, Political Development, Cumhuriyet Newspaper

1. GİRİŞ

Türban ya da başörtüsü sorunu, esasen kız öğrencilerin başörtüsüyle yüksek öğrenim kurumlarında eğitim almasına ilişkin bir tartışma olarak alevlenen, kısa sürede boyutlarını aşmış, Türkiye'de din merkezli siyaset ile laiklik hassasiyeti olanların en çatışmalı konusu haline gelmiştir. Öyle ki, Türkiye'de kendisini (merkez sağ dâhil) muhafazakâr olarak tanımlayan bütün siyasi akımların bir hak ve özgürlük meselesi olarak gördüğü türban sorununu, laiklik konusunda hassas olan kesim, Cumhuriyet'in kuruluş felsefesi çerçevesinde değerlendirmekte ve üniversitelerde başörtüsünün serbest bırakılması durumunda laik cumhuriyetin yara alacağını düşünmektedir.

Türban sorunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) kadar taşınmıştır. Bilindiği gibi AİHM'ye başvuru yapılabilmesi için ülkedeki iç hukuk yollarının tükenmiş olması şartı aranmaktadır (Reçber, 2002). Bu şartı yerine getirdikten sonra AİHM'ye başvuran Leyla Şahin'in 2005 yılında mahkeme tarafından reddedilen davası, türban sorunu açısından dönüm noktalarından biri olmuştur. Benzer şekilde eşi Hayrünisa Gül'ün AİHM'de süren davası sırasında Dışişleri Bakanlığı görevine gelen Abdullah Gül'ün davayı (siyasete alet olduğu gerekçesiyle) geri çekmesi (Radikal, 02 Mart, 2004), türban sorununun çetrefil olduğu kadar trajikomik haller alabildiğini de göstermektedir.

Türkiye'de başörtüsü sorunu en fazla mağduriyet yaşattığı kesim üniversiteler olmuştur. Bir dönem başları örtülü olduğu için çoğu öğrenci yükseköğrenim haklarında mahrum bırakılmışlardır.

Yasaklarla alakalı uygulamalar, 1990'ların ikinci yarısındaki 28 Şubat süreci ile zirveye taşınmıştır. Muhafazakâr bir parti olan AK Parti hükümeti de iktidara gelmesine rağmen, türban sorununu hemen çözüme kavuşturamamıştır. Hatta 2007'de AKP'nin Cumhurbaşkanı adayı Abdullah Gül'ün eşinin başörtü takması sebebi ile askerlerin 'e-muhtıra' olarak bilinen 27 Nisan bildirisini yayınlamalarının başlıca nedenleri arasında bu durum yatmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi, başörtüsü sorununu iktidar oldukları 11. yılında yayınladığı bir genelde ile çözüme kavuşturmuştur.

Konu bu kadar karmaşık olunca medyanın da türban sorununa yaklaşımı, aynı şekilde farklı ve kaotik görünmektedir. Siyasal ve toplumsal yapılarıdaki farklı yaklaşımlar doğal olarak Türkiye'deki basın kuruluşlarında da kendini göstermektedir. Medyadaki genel yapılanmaya bakıldığında türban sorununa ilişkin olarak kendini muhafazakâr olarak konumlandıran gazetelerin bunu bir hak ve özgürlük çabası olarak algıladığı görülürken, merkezde yer alan gazetelerin bir laiklik sorunu olarak yaklaşım, başörtüsü yasağına onay veren bir anlayış içinde oldukları söylenebilir.

Cumhuriyet Gazetesi türban konusuna kurumsal kimliğinin belirleyici ögesi olan cumhuriyet değerlerinin savunucusu, demokrat ve laik bir gazetede olması gereken bakış açısıyla bakmakta ve türbanı bir özgürlük sorunu olarak değerlendirmektedir. Gazete türban konusunda yapılan girişimleri cumhuriyet değerlerini aşındırmaya yönelik müdahaleler olarak yorumlamakta ve net bir şekilde karşı durmaktadır.

2. CUMHURİYET GAZETESİ

Günümüzde yayımlanan gazeteler içinde en eskisi olan Cumhuriyet Gazetesi, kurulduğu günden bugüne kadar çeşitli dönemlerde bazı dalgalanmalar yaşasa da Türkiye'nin varlığını en uzun süre sürdüren gazetesi unvanını elde etmiştir. Cumhuriyet gazetesinin geçmişi Milli Mücadele öncesine kadar gitmektedir. Yunus Nadi 1918'de İstanbul'da Yeni gün adlı gazeteyi çıkarmaya başlamıştır. Milli Mücadele'ye büyük destek veren matbaası İngilizler tarafından kapatılınca matbaayı gizlice Ankara'ya kaçırarak Nadi, burada 1920'den itibaren tekrar yayımlamaya başladığı gazeteyi Anadolu'da Yeni Gün adıyla çıkarmaya başlamıştır. Cumhuriyet'in ilan edilmesinde sonra 1924'te Cumhuriyet adı ile kurulan gazete aslında Yeni Gün gazetesini devamı niteliğindedir.

Yunus Nadi'nin Milli Mücadele'ye ve Atatürk Devrimleri 'ne destek veren yayın politikası, Cumhuriyet Gazetesi'nde günümüze değin aynı hassasiyetle devam etmiştir. Bu yönüyle gazete, Türk modernleşmesinin canlı tanığıdır.

Çağdaş Türkiye için öncülük etmeyi de amaçları arasına alan gazete, cumhuriyetin kuruluş yıllarında ve tek parti döneminde CHP' ye çok yakın ve destek veren bir yayın politikası izlemiştir. Bu dönemde özellikle iktidar temsilcilerine karşı kullanılan nitelemeler ya da sıfatlar aşırı saygı yüklüdür.

Çok partili rejime geçiş sürecinde, 1946-1954 döneminde demokratikleşme adına Demokrat Parti'ye desteklerinin göstermişlerdir. Çok partili rejimin yerleşmesi için verilen bu destek, Demokrat Parti iktidarı döneminde, 1954 yılında basın üzerinde artan baskılar ve anti demokratik uygulamalar nedeniyle geri çekilmiş ve tekrar CHP'ye destek verilmiştir.

1960 askeri darbesi sonrasında ülkede ılımlı sol görüşlü söylemlerin daha rahat ifade edilebilmesi durumuna geldiğinde Cumhuriyet Gazetesi de sol görüşlü gazete kimliğine bürünmese de sol görüşün sınırlarını zorlamamış meşru olarak görülme görüşlere destek vermemiştir.

1970'li ve seksen'li yıllarda özellikle öğrenci olaylarının artmasıyla, gazete okurları sağ görüşlü eylemciler tarafından zaman zaman şiddete varan baskıya maruz kalmıştır. Türkiye hükümet düzeyindeki problemler, anlaşmazlıklar ve üniversite olayları olarak bilinen sağ-sol çatışmaları ile onar yıl arayla askeri darbe dönemlerine sürüklenmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi'nde 1980 darbesi başlangıçta, öğrenci olaylarının durulması ve huzur ortamı nedeniyle olumlu karşılanmışsa da sol görüşlü çevrelere karşı daha baskıcı olan darbe yönetimi nedeniyle bir an önce demokratik seçim dönemine geçilmesine destek verilmiştir.

Fikir ve siyasi gazete kimliğini sürekli ön planda tutan cumhuriyet gazetesi, bu özelliğini hemen hemen her dönemde sürdürmüştür. Haber içeriğinde öncelik olarak iç ve dış politika gündemleri sürekli ön planda tutmuştur. Gazete genel olarak sağ muhafazakâr iktidarlara karşı muhalefet olarak yayın tarzı benimsemektedir. Cumhuriyet Gazetesi'nin, genellikle iktidarlara, icraatlarına düzeltilmesi konusunda tavsiye ve telkinlerde bulunan ayrıca okurlarına da aktif siyasi birer katılımcı olmalarını çağıran bir yayın politikası günümüzde de halen devam ettiği görülmektedir.

Atatürk Devrimleri ile başlangıçtan bu yana sıkı gönül bağı olan gazete, Türkiye'nin modernleşmesinin basın ayağındaki bekçisi konumundadır ve aynı söylemi değiştirmeden korumaktadır. Sol kimliğini nispi olarak kaybederek milliyetçi ve devletçi ekonomi yanlısı yayın politikasını sürdüren Cumhuriyet Gazetesi, değişen dünyaya ayak uydurmamakla eleştirilmekte ve hatta Türk Basın'ı dinazor'u olarak tanımlanmaktaysa da bu yakıştırmadan rahatsız olmak bir yana, gurur duymaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi, Türkiye'de genel olarak okuma yazması ve sosyo-ekonomik durumu yüksek, lise ve üzeri eğitim seviyesindeki bireyler tarafından tercih edilip okunmaktadır. Gazete; sosyal demokrat, okur profilini, laik, yenilikçi ve demokrat olarak tanımlanabilmektedir.

Nadir Nadi'nin 20 Ağustos 1991'de ölümünden sonra bir yandan ekonomik sorunlar gündeme gelirken, diğer yandan ise yayın kurulu içinde anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Yayın yönetmenlerinin politikalarını beğenmeyen ve sermaye çevreleri ile yakınlaştığını savunan Uğur Mumcu ve İlhan Selçuk gibi yayın kurulunun üyeleri köşe yazarları ile onlara destek veren Oktay Akbal, Ergün Balcı, Cüneyt Arcayürek, Ali Sirmen, Melih Cevdet Anday'ın da aralarında olduğu 80 kişilik ekip 5 Kasım 1991'de cumhuriyet gazetesinden istifa ettiler. Bu istifa olayını protesto eden bir grup okur çevresinin gazeteyi satın almamaları üzerine Aralık 1991'de günlük satış rakamları 50 binlere geriledi. Bu durum üzerine Hasan Cemal ile yazı işleri müdürü Okay Gönensin Cumhuriyet'ten ayrıldı. Bir süre sonra ayrılanların bir bölümü geri döndü. 8 Nisan 1992'de yeni yayın kurulu oluşturuldu (Cemal, 2005).

Bu sürecin ardından gazete, sahiplik ilişkisi bağlamında, vakıfa dönüşmüştür. Bu nedenle, tüm eleştirel yaklaşımlara karşın gazete, holding gazetesi olmadan yoluna devam etmesi nedeniyle kendi okurlarının gözünde saygın bir çizgidedir. 2008'de Ergenekon davası kapsamında gazetenin yayın yönetmeni İlhan Selçuk'un tutuklanması gazeteye olan ilgiyi arttırmıştır. Gazetenin tirajı bazı zamanlarda tepkisel olarak artış gösterse de sabit okur diye tanımlayabileceğimiz bir kitle tarafından düzenli olarak okunmaktadır ve dünyada okur kulübü olan tek gazetedir.

3. TÜRBAN SORUNU VE LAİKLİK

1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla hazırlanan ilk anayasa resmi olarak bir başörtüsü yasağı getirmiyordu, o dönemde resmi kurumlarda başörtüsü ile çalışan da olmaması konunun bir problem teşkil etmemesine zemin oluşturuyordu. Başörtüsünün tartışılmaya başlanması, 1960'lı yılların ilk yarısında başörtülü üniversite öğrencilerinin sayısının artmasıyla olmuştur.

Başörtüsü yasağında iki ana kırılma noktası var: 1980 askeri darbesi ile 28 Şubat süreci olarak da bilinen askerin 1997 yılındaki siyasete dolaylı müdahalesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.

3.1. Laiklik ve Demokrasi Kavramı:

Bir siyasal yönetim biçimi olarak demokrasi Antik Yunan'a kadar temellendirilen bir geçmişe sahiptir. Platon'dan Alexis de Tocqueville'e kadar uzun bir süreçte düşünürler farklı demokrasi tanımları getirmiş, demokrasinin uygulanması da bu süreç içinde günümüze gelene değin farklılıklar göstermiştir. Bu açıdan köleliğin kabul edildiği bir sınıfsal yapılanma ile var olan Antik

Yunan demokrasisiyle doğal olarak günümüzün demokrasileri arasındaki farklar mevcut bulunmaktadır (Göze, 1998). Yunanca halk kelimesinin karşılığı olan *demos* ve iktidar, yönetim kelimesinin karşılığı olan *kratos* kelimelerinin birleşiminden oluşan demokrasi en kaba tabirle halkın yönetimi anlamına gelmektedir (Sartori, 1996: 30). Platon ve Aristo'nun siyasal yönetimler üzerine görüşleri ve yaptıkları sınıflandırmalar kendinden sonraki düşünürleri çok büyük ölçüde etkilemiştir. Denilebilir ki, modern demokrasinin fikir babaları olan St. Thomas Aquinos, John Locke, Montesquieu, J.J. Rousseau gibi büyük düşünürler Platon ve Aristo'nun görüşlerinden hareket ederek demokrasi konusunda kendi yaklaşımlarını ortaya koymuşlardır.

Demokrasi, yüzyıllar boyunca insanlığın hep ideali olmuş, ancak günümüze değin gerçek yaşamda bir 'fantasma' olmanın ötesine gidememiştir. Demokrasinin gerçek anlamı, insanlık tarihi boyunca çarpıtılarak anlam erozyonuna ve yorum enflasyonuna uğratılmıştır. Şüphe yoktur ki, gerçek demokrasi, halkın bir aracı olmaksızın kendi kendini bizzat yönetmesi demektir. Bu çerçevede 'doğrudan demokrasi', yani halkın yönetimle ilgili kararları kendisinin alması ve uygulaması gerçek demokrasi demektir. Ancak günümüz açısından gerçek demokrasi bir idealden öteye anlam taşımamaktadır. Büyük düşünürlerden J.J. Rousseau '*gerçek demokrasi sadece bir idealdir*' demekle doğrudan demokrasinin günümüz dünyasında uygulanamayacağını ifade etmektedir. Doğrudan demokrasinin pratikte bir değer taşımaması dolayısıyla '*temsili demokrasi*' nin ve '*yarı doğrudan demokrasinin*' gerçek demokrasiye en yakın yönetim biçimi olduğu savunulmuştur. Temsili demokrasi, halkın kendisini yönetecek temsilcileri seçmesi ve onlara yönetme yetkisini devretmesi demektir. Günümüzde çeşitli ülkelerde uygulanmakta olan temsili demokrasi modelinde '*seçim ve oylama mekanizması*' ile halk, kendini yönetecek insanları belirli bir dönem için seçmektedir. Halkın görevi neredeyse seçim sandığına gitmekle bitmekte ve daha sonra halkın seçtiği temsilciler yönetsel görevler üstlenmektedir. Temsili demokrasilerde halkın yönetime aktif olarak katılamaması dolayısıyla '*yarı doğrudan demokrasi*' savunulmuştur. Yarı doğrudan demokrasi, 'temsil' ve 'katılım' ilkelerinin bir arada gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır. Yarı doğrudan demokrasi, esasen bir '*katılımcı yönetim*' modelidir (Aktan, 2008:29). Yarı doğrudan demokraside halk kendini yönetecek kişileri seçerken, sivil toplumun güç kazanmasıyla doğrudan yönetsel erklere kavuşmasına atıfta bulunarak bir yönüyle de günümüzdeki sistemin çerçevesini belirlemektedir. Yöneticilerin sınırlı güç sahibi olduğu bu sistemde demokrasi için *sine quanon*(olmazsa olmaz)durumundaki laiklik önem kazanmaktadır.

Laiklik kelimesinin kökeni Latince Laicus, Yunanca Laos kelimelerinden gelmektedir. Her iki kelime de anlam bakımından '*dinsel olmayan*', '*ruhbanı ait olmayan, halka dair*' gibi anlamlara gelmektedir. Laiklik kavramı Antik Yunan'dan ziyade, Hıristiyanlık tarihi bağlamındaki gelişmeler sayesinde demokrasinin bugünkü evrimine katkıda bulunmuştur. Hıristiyanlığın ilk dönemlerinden itibaren din adamları dışındakileri belirtmek için kullanılan '*laici*' kavramı Fransız İhtilali'ne kadar olan süreçte, ruhani ve cismani iki toplumsal sınıfı işaret etmekteydi (Tocqueville, 2004: 67). Fransa'da Üçüncü Cumhuriyet rejimi ile dile giren laiklik kavramı bu tarihten sonra, teokratik devlet anlayışından farklı olarak dini, devletin yönetsel işlerinden ayrı tutarak klasik demokrasinin temel taşlarından birisi olmuştur.

Demokrasi için, din ile devlet işlerinin birbirinden mutlaka ayrı olması gerekir. Demokrasi, bireylerin inanç alanlarına müdahale edilmemesini, bir başka ifadeyle bireylerin inanç özgürlüğüne sahip olmalarını savunur. Dine dayalı veya dine destek veren devlet anlayışlarında, bireylerin tamamen kendilerine ait özel bir alan olan inanma ya da inanmama özgürlüklerinin ortadan kalkması tehlikesi mevcuttur. Bu nedenle, laiklik ilkesi din ve vicdan özgürlüğünün korunması için gereklidir (Tocqueville, 2004: 67).

Türkiye'de türban sorununa ilişkin tartışmanın demokratik haklar çerçevesinde tartışılması da bu bakımdan önem taşımaktadır. Üniversitelerde türbana ilişkin serbestlik tanınması gerektiğini düşünenler, soruna devletin din ve vicdan özgürlüğünü koruması gerektiği yönünden

yaklaşmaktadır. Öte yandan türban yasağının devletin din ve vicdan özgürlüğünü güvence altına almak çabasıyla hayata geçirdiği bir uygulama olarak kabul etmek de mümkün olmaktadır. Bugün Türkiye'deki duruma bakıldığında hukuki (*de jure*) ve fiili (*de facto*) olarak ikinci şıkkın tercih edildiği görülmektedir. AIHM'nin Leyla Şahin kararı düşünüldüğünde uluslararası hukukta da benzer bir anlayışın kabul gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

3.2. Tarihi Süreçte Türkiye'de Türban Sorunu

Türkiye'de türban sorununun temelinde anayasa ile Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) arasındaki uygulamaların yarattığı tartışmalar yatmaktadır. Anayasanın 42. maddesindeki “*Kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz*” hükmü ile 24. maddede yer alan “*Kimse devletin sosyal, ekonomik, siyasi ve hukuki temel düzenini kısmen de olsa din kurallarına dayandırma, siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne olursa olsun dini veya din dışı duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez, kötüye kullanamaz*” hükmü bu tartışmada temel belirleyici olmaktadır (Gözler, 2010).

Bu çerçevede bakıldığında Türkiye'de 1960'lara kadar üniversitede türbana ilişkin bir sorun göze çarpmamaktadır. 1967 yılında Hatice Babacan isimli bir kadın Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde derslere başörtüsüyle katılmaya başlamıştır. Başörtüsü sebebiyle Prof. Dr. Bahriye Üçok ile tartışan Babacan, öğretim üyesine hakaret ettiği gerekçesiyle disiplin cezası almış ve okuldan uzaklaştırılmıştır. Bu süreçte ise başörtüsü siyasal bir simge ve sorun haline gelerek üniversiteye girmiştir.

12 Eylül 1980 Darbesi sonrasında çıkarılan ve yaklaşık 31 yıldır yürürlükte kalan “*kamuda kılık kıyafet yönetmeliği*” nedeniyle kadınlar kamu kurumlarında başörtüleriyle çalışmadı. Milli Güvenlik

Konseyi'nin oluşturduğu Bakanlar Kurulu tarafından Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık Kıyafetine Dair Yönetmelik'in 5. maddesine göre, kamuda kadınların başlarının daima açık olması gerekiyordu. Aynı yıl hem Milli Eğitim Bakanlığı hem de Yüksek Öğretim Kurulu da benzer bir genelge yayımladı.

1980 darbesinden sonra kurulan YÖK 20 Aralık 1982'de yayınladığı Kılık Kıyafet Yönetmeliği (KKY), daha önce Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan “... *kamu personelinin Atatürk devrim ve ilkelerine uygun, aşırıya kaçmayacak şekilde sade bir kılık-kıyafetle ve kadınların başı açık çalışmaları*” maddesini de içermiştir. Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesi ile uygulamalar sıklaştırılmış, türban ilk kez bir yönetmelikle üniversitelerde yasaklanmıştır (Aksoy, 2007). Okulların kapısında polis ve okul görevlileri öğrencileri okul girişinde denetlemiş, genelgeye uymayanlar kapıdan geri çevrilmiştir.

Dönemin Başbakan'ı Özal'ın YÖK Başkanı İhsan Doğramcı ile görüşüp, ilgili yönetmeliğin daha esnek uygulanması yönündeki talebi üzerine, YÖK, 10 Mayıs 1984 ve 84.35.527 sayılı kararıyla; “... *yüksek öğrenim kurumlarında öğrenim gören kız öğrencilerin başlarının açık olması esas yer almış olmasına rağmen, bazı yüksek öğrenim kurumlarında sayıları az da olsa bazı kız öğrencilerin müessesede içinde başörtüsü kullandıkları konusu üzerinde durularak bu durumun etkin surette önlenmesi gerektiği; ancak modern bir şekilde 'türban' kullanılabileceği görüşü çoğunlukla benimsendi*” kararıyla YÖK ‘başörtüsü’ ve ‘türban’ şeklinde bir ayırım yapmıştır. YÖK, bu kararla türbanı modern olarak tanımlamış ve tercih etmiştir. ‘Başörtüsü’ geleneksel kabul edilerek tercih edilmeyen olmuştur. Ancak örtünme şekli bakımından bir tanım yapılmamıştır. Örtü nasıl örtülürse başörtüsü, nasıl örtülürse türban olur görüşü muğlaktır.

1984 yılında YÖK'ün türbanın serbest bırakılması kararı birçok üniversitede farklı algılanmış ve uygulanmıştır. Bu süreçte gelen baskılar üzerine YÖK 24 Aralık 1986'da aldığı bir kararla; Yükseköğrenim kurumlarında öğrenim gören kız öğrencilerin başlarının açık olması esas olmakla beraber, kurum içinde modern bir şekilde türban kullanabilecekleri görüşü, YÖK tarafından 10

Mayıs 1984 tarihli toplantıda benimsenmiş ve durum rektörlüklere bir genelge ile bildirilmişti. “*Türban ile ilgili görüşümüzün yanlış yorumlara yol açtığı, özellikle son aylarda kız öğrencilerin, yöneticilere karşı başlarını tamamen kapatan örtününün türban olduğu yolunda ısrarlı iddialarda buldukları ve böylece modern ve batılı anlamdaki türbanın dahi suistimal edilmekte olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan, kız öğrencilerin başlarını örttükları örtüleri aynı renk ve biçimde olması, bu kıyafetin bazı ideolojik akımların simgesi olabileceği izlenimini uyandırmaktadır...*” denilerek modern bir şekilde türban kullanmaya izin veren 10 Mayıs 1984 tarih ve 84.35.527 sayılı karar yürürlükten kaldırılmış ve Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 7. maddesine ‘Yükseköğretim kurumlarının dersane, laboratuvar, klinik, poliklinik ve koridorlarda çağdaş kıyafet ve görünümde bulunmak, yasaktır...’ ibaresi eklenmiştir. Kararda, türbanın sadece başı değil boynu da örttüğü, benzer renk ve biçimler de kullanılarak, serbestliğin suistimal edildiği, ideolojikleştirildiği ifade edilmiştir (<http://www.belgenet.com>).

Bu süreçte Başbakan Turgut Özal'ın girişimiyle yasaklamının kaldırılması istenmiş ancak bu girişim başarısız olmuştur. 8 Ocak 1987 tarihinde yapılan YÖK toplantısında yasak kararı savunulmuştur. Kısa bir süreliğine Türkiye'nin gündeminden kalkan türban sorunu Aralık 1988'de tekrar tartışma yaratmıştır. Özal Hükümeti. Meclis'ten türbanın üniversitelerde serbest bırakılmasına ilişkin bir kanunu kabul ederken, önce bunu onaylayan Cumhurbaşkanı Kenan Evren, daha sonra Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak kanunun iptalini istemiştir. 7 Mart 1989 yılında Kenan Evren'in Anayasa Mahkemesi'ne başvurusu sonucu YÖK Kanunu'nun 'Yükseköğretim kurumlarında, dersane, laboratuvar, klinik, poliklinik ve koridorlarında çağdaş kıyafet ve görünümde bulunmak zorunludur. Dini inanç sebebiyle boyun ve saçların örtü veya türbanla kapatılması serbesttir' şeklindeki 2. maddesi Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir (<http://www.belgenet.com/yasa/iptal/k3511.html>). Bu sırada üniversitelerde öğrencileri mağdur edecek biçimde değişken uygulamalar görülmüş, türban/başörtüsü nedeniyle verilen disiplin cezaları Danıştay tarafından onanmış, türban serbestisi talep eden protestolar bir sosyal harekete dönüşerek kamuoyunda yer edinmiş, devlet katında ise türbana müsaade edilmeyeceği yolunda açıklamalar başta Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından dile getirilmiş ve YÖK bu doğrultuda hareket etmiştir (Yağcı, 2008). 1990'da bu kez ‘*Yürürlükteki Kanunlara aykırı olmamak kaydı ile Yükseköğretim Kurumlarında kılık ve kıyafet serbesttir*’ hükmünü getiren 3670 sayılı “*Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün Kurulması ile 14 Ocak 1970 Tarihli ve 1211 Sayılı ve 4 Kasım 1981 Tarihli ve 2547 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 422 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun*” yapılmış, Anayasa Mahkemesi'ne götürülen kanun iptal edilmemiş, ancak karar gerekçesinde bunun türban özgürlüğü anlamına gelmediği belirtilmiştir; çünkü (daha önceki kararının açıklığa kavuşturduğu haliyle) yürürlükteki kanunlara göre yükseköğretimde türban yasaktır.

Bu kararların ardından, 1990'lı yıllarda konuyla ilgili kanun düzeyinde bir düzenleme girişimi olmamıştır. Refah Partisi ve Fazilet Partisi'nin kapatılmalarına neden olan iddianamelerde, Anayasa düzeyinde yasaklanmış olan türban/başörtüsü özgürlüğünü savunmak ve siyasi tartışma konusu yapmak; laiklik karşıtı eylemlerin arasında sayılmıştır. 28 Şubat 1997 Milli Güvenlik Kurulu kararlarından sonra Türkiye'de tüm resmi dairelerde giyilmesi yasaklanmıştır.

Askerin dolaylı yoldan siyasete müdahale ettiği ‘28 Şubat süreci’, kamuda başörtüsü yasağının zirveye çıktığı dönem oldu. 1997 yılında yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısında ‘irtica’ öncelikli tehdit olarak kabul edildi. İrticayla mücadelede yapılması gerekenler, 18 maddede toplandı ve aslında tavsiye niteliğinde olması gereken kararlar, hayata geçirildi. Listenin en etkin bir şekilde uygulanan maddesi başörtülülere karşı kamu kurumlarında yaptırımlar içeren madde oldu.

28 Şubat döneminde askerin müdahalesiyle iktidardan uzaklaştırılan Refah Partisi, Anayasa Mahkemesi tarafından ‘irticai faaliyetlerin odağı olmak’ suçlamasıyla kapatılınca, yola Fazilet Partisi olarak devam etti. 1999'daki Seçimde ilk başörtülü milletvekili Fazilet Partisi'nden çıktı.

Ancak Merve Kavakçı'nın TBMM'ye girişi yeni bir başörtüsü krizini doğurdu. Dönemin başbakanı Bülent Ecevit, Kavakçı'nın Meclis'e başörtülü gelerek devlete meydan okuduğunu söyledi ve engel olunmasını istedi. Kavakçı yemin edemedi. ABD vatandaşlığını Türk makamlarına bildirmediği gerekçesiyle vatandaşlıktan çıkarıldı.

Bu arada, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), konuya ilişkin önüne gelen davalarda, Türkiye'nin böyle bir yasak getirmeye ilişkin takdir hakkının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde bulunduğuna hükmetmiştir. Bu anlamda Leyla Şahin davası özel bir önem arz etmektedir. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencisi Leyla Şahin, 1998'de derslere türban takarak girdiği gerekçesiyle aldığı disiplin cezasının insan haklarına aykırı olduğunu savunarak, AİHM'ye başvurmuştu. AİHM'nin 29 Haziran 2004 tarihinde, Türkiye'nin insan hakları ihlalinde bulunmadığı kararını vermesi üzerine Şahin'in avukatları davanın temyiz niteliği taşıyan Büyük Daire'de görüşülmesini istemişti. Temyizi görüşen Büyük Daire, yasağın onaylanmasını kararlaştırdı. Büyük Daire, Türkiye'nin insan hakları ihlalinde bulunmadığı görüşüne vardı (<http://www.abhaber.com/haber.php?id=10101>). Bu karar aynı zamanda emsal haline gelmiş AİHM benzer türban davalarında bu karar çerçevesinde hareket edilmesine hükmetmiştir.

2002 yılındaki seçimlerde AK Parti'nin iktidara gelmesiyle, başörtüsü yasağında ani bir değişim olmadı. Başörtüsü, hâlâ hassas bir tartışmaydı. Uygulamada bazı yumuşamalar olsa da yasal düzenleme yapılmadı. Yüksek mahkemelerin verdiği kararlar da yasağın kaldırılmasına engel oldu. 2007'de YÖK başkanlığındaki değişimle, üniversitelere başörtülü öğrencilerin girmesinin önü açıldı. YÖK başkanının rektörlüklere gönderdiği talimatla yasak uygulamada kalktı.

AKP, Milliyetçi Hareket Partisi ve Demokratik Türkiye Partisi milletvekillerinin oylarıyla türbana/başörtüsüne özgürlük getirilmek üzere kabul edilen ve *'Kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimse yüksek öğrenim hakkını kullanmaktan mahrum edilemez'* hükmünü de içeren anayasa değişikliği, Meclis'te kabul edilmiştir. 6 Şubat 2008 tarihinde olası sorunun resmi çözümü için TBMM ilk resmi tartışması ve oylaması yapılmıştır. Ve sonuç olarak 411 kabul oyuna karşı 103 retle yasa Meclis'ten geçmiştir. CHP ve DSP'nin yasanın iptaline ilişkin yaptığı başvuru ile Anayasa Mahkemesi 6 Mart 2008'de bu davaya bakmayı kabul etmiş ve 5 Haziran 2008'de söz konusu yasa değişikliği iki ret oyuna karşı, dokuz oyla iptal edilmiştir (Hürriyet, 07 Şubat 2008-07 Mart 2008 ve 06 Haziran 2008).

Kamu personeli için başörtüsü yasağının kalkması ise Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 1 Ekim 2013'te açıkladığı demokratikleşme paketi ile oldu. Kılık kıyafet yönetmeliğinin 5. maddesinde yapılan değişiklikte kısıtlayıcı hükümler kaldırıldı.

Askerler, emniyet mensupları, hakimler ve savcılar bu düzenlemenin dışında tutuldu. Avukatların, barolar tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde başörtüsü takamayacaklarına ilişkin uygulamalar ise, mahkeme kararları ile aşıldı.

Kamudaki başörtüsü yasağının kaldırılmasından kısa bir süre sonra, sorun Meclis'te de çözüldü. Hac dönüşü, başörtülerini çıkarmayacaklarını açıklayan 4 AKP milletvekili, 31 Ekim 2013'teki Meclis Genel Kurulu çalışmalarına başörtülü olarak katıldı. AK Parti Konya Milletvekili Gülay Samancı, Denizli Milletvekili Nurcan Dalbudak, Kahramanmaraş Milletvekili Sevide Bayazıt Kaçar ve Mardin Milletvekili Gönül Bekin Şahkulubey'in katıldığı oturum herhangi bir gerginlik yaşanmadan tamamlandı.

4. CUMHURİYET GAZETESİ VE TÜR BAN KONUSU

Tarihsel süreç bağlamında, Cumhuriyet Gazetesi'nin türban konusuna bakışında herhangi bir tutum değişikliği ve kırılma noktası olmamasına rağmen *'türbanın siyasallaşması süreci'* ile gazetenin konuya daha geniş yer verdiğini gözlemlemekteyiz

Cumhuriyet Gazetesi'nde 1982 yılında YÖK tarafından yayınlanan kıyafet genelgesi ile türbanın yasaklanmasına neden olan olay hakkında bir habere rastlanmamaktadır. Cumhuriyet Gazetesi'nde o dönemde sadece laiklik konusu ile ilgili 22 Aralık 1982 tarihli nüshasında *'Laikliğe aykırı suçlara verilen cezaların artırılması'* haberine rastlanmaktadır. Haber manşet altından dört sütun büyüklüğünde kullanılmış ve o dönemde yürürlükte olan 163.maddeye muhalefet nedeniyle verilen cezalardaki artırım işlenmiştir.

6 Kasım 1983 tarihinde ülkemizde Milli Güvenlik Konseyi'nin izin verdiği üç partinin katılımıyla genel seçimler yapılmış ve Anavatan Partisi iktidara gelmiştir.1984 yılı genel yerel seçimleri öncesinde iktidar partisinin devreye girmesiyle türban yasağını kaldırmak için ilk adım atılmıştır. YÖK, üniversitelerde başörtüsüne izin verilmemesi, ancak modern tipte bir türbana izin verilmesi biçiminde bir ilke kararı almıştır. Bu çerçevede boynu açıkta bırakacak ve kulakların arkasından dolanarak bağlanılan örtülere izin verilmiştir. Bu ilke kararı ile birlikte ilk kez modern olan türban ve modern olmayan türban ayrımı yapılmıştır. Bu YÖK kararı ile de ilgili Cumhuriyet Gazetesi'nde herhangi bir habere rastlanılamamıştır.

YÖK 26 Aralık 1986 tarihinde Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in de uyarılarını göz önünde bulundurarak *'Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nde* değişiklik yaparak, öğrencilerin *'çağdaş ölçülere göre giyinmesini'* sağlayacak kararı almıştır. 27 Aralık 1986 tarihinde *'YÖKİ deolojik Buldu'* üst başlığı ve *'Üniversitelerde türban yasağı'* başlığı ile Cumhuriyet Gazetesi'nde birinci sayfadan iki sütuna çıkan haberde türbanın çağdışı ve ideolojik eğilim yansıtan yönüne vurgu yapılarak iki yıl önce YÖK tarafından alınan üniversitelerde bas örtüsüne izin verilmemesi ancak modern tipte türbana izin verilmesine ilişkin kararın kaldırıldığına değinilmektedir. Yine aynı haberde görüşlerine yer verilen YÖK Başkanı Prof.Dr. İhsan Doğramacı yönetmelik değişikliği ile öğrencilerin çağdaş bir görünümde, giyim ve kuşamda olmalarının amaçlandığına değinerek yönetmelik değişikliğinden sonra bu görünüm içinde olmamanın disiplin suçları arasına gireceğini belirtmiştir.

Aralık ayında gerçekleştirilen disiplin yönetmeliği değişikliği ardından 5 Ocak 1987 tarihinde ANAP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Keçeciler 'in türban için diyanetten görüş isteyelim sözleri ile başlayan türban konusundaki fetva krizi 6 Ocak 1987 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin manşetine *'Keçeciler'in fetva istemine sert tepkiler'* üst başlığı ve *'Türban Kavgası'* başlığı ile yansımıştır. Muhalefet partilerinin temsilcilerinin konu ile ilgili görüşlerine de yer verilen haberde DSP Genel Başkanı Raşan Ecevit Keçeciler'in fetva isteminin bardağı taşıran son damla olduğunu belirterek özünde sorunun laik eğitim sorunu olduğunu vurgulamıştır. Dönemin diğer muhalefet partisi olan DYP temsilcisi Baki Tuğ ise feza çağında hala türbanı tartışmanın Türkiye'nin ayıbı olduğunu kaydetmiştir. Bu haber türban konusu ile ilgili Cumhuriyet Gazetesi'nin manşetine taşıdığı ilk haber olması nedeniyle ilginçtir.7Ocak1987 günü konuya tekrar manşetten yer veren Cumhuriyet Gazetesi haberini *'Türbana formül'* başlığı ile vererek bundan böyle öğrencilerin ne başörtüsü ne türban takacaklarını, başını örtmek isteyen öğrencilerin, başörtülerini çenenin altından geçmeyecek şekilde üstten bağlayacakları ile ilgili haberi manşetten kullanmıştır. 8Ocak1987 tarihli sayısında *'Türban krizi'* manşeti ile çıkan gazete gözlerin Adana'da Cumhurbaşkanı Evren'in başkanlığında yapılacak YÖK toplantısına çevrildiğini okuyucularına duyurmaktadır. Manşetin hemen yanından verilen tek sütunluk haberde ise SHP Genel Başkanı İnönü'nün Başbakan Özal'ı ikiyüzlü davranmakla ve laikliğe aykırı davranışları özendirmekle suçlayan cümlelerine yer verilmektedir. Yine aynı haberde İnönü, laikliğe aykırı davranışlar konusunda meclis araştırması isteyeceklerini ifade etmektedir. Aynı gün *'Türban ve Fes'* başlığı ile türban konusunu köşesine taşıyan Uğur Mumcu ise şimdi erkek öğrenciler de çıkıp *'Bizim başımız kel mi? Biz de modern fes istiyoruz deseler, haksızlar mı?'* diye sorarak *'anayasada eşitlik ilkesi var. Yasa önünde kız erkek ayrımı olmaz. Kız öğrenciler modern türban giyerlerse, erkek öğrenciler de başlarına modern fes ve de çağdaş sarık geçirirler'* diyerek konunun esasen laiklik ilkesini adım adım yok etmek isteyen bir yaklaşımın ürünü olduğunu savunmaktadır.Mumcu yazısını *'YÖK türbanı tartışıyor'*.Marmara

Üniversitesi Dekanı da *'Halifelik devlet müessesesinin zirvesidir'* diye konuşuyor *'Aferin türbanlı kızlara.İyi direndiler doğrusu.Şimdi sıra erkeklerde...Sıra fes ve sarıkta...Daha sonra da halife de'* diyerek yazısını noktalamaktadır. Olayların Ardındaki Gerçek isimli köşede ise irticanın bir yılda, on yılda, yirmi yılda bu hale gelmediği daha uzun bir sürecin ürünü olduğu, dış güçlerin desteği ile bu denli yol aldığı kaydedilerek rejimin maalesef ortaçağ karanlığının tartışmalarına sürüklendiğine dikkat çekilmektedir (Mumcu, 1987a).

9Ocak 1987 günü köşesinde *'Atatürk ve Bugün'* başlıklı bir yazı kaleme alan Uğur Mumcu 30 Ağustos 1925 günü Kastamonu'da Atatürk'ün kadın giyimi konusunda ifade ettiği görüşlerinden alıntı yaparak, Atatürk'ün şu ifadelerine yer veriyor: *"Bazı yerlerde kadınlar görüyorum ki, başına bir bez veya Peştamal veya buna benzer bir şeyler takarak yüzünü gözünü gizler veya yanından geçen erkeklere karşı ya arkasını çevirir veya yere oturarak yumulur. Bu tavrın mana ve medhulu nedir? Medeni bir millet anası, millet kızı bu garip şekle, bu vahşi vaziyete girer mi? Bu hal milleti çok gülünç gösteren bir manzaradır. Derhal düzeltilmesi gerekir"*. Atatürk'ün cumhuriyetin ilk yıllarında türban konusuna bakışını özetleyen görüşlerinin ardından Mumcu yazısında tekrar 80 li yıllara dönerek türban konusunun bir sonuç olduğunu bu sonucun doğrudan doğruya yasaklı ve kısıtlı demokrasinin acı bir ürünü olduğunu kaydederek, Atatürk'ü özüyle, sözüyle savunabilmek için yasaklı demokrasiye bel bağlayan 'inkılapçı' değil, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi savunan 'devrimci' olmak gerektiğine vurgu yapmaktadır.Mumcu sonuç cümleleri ile Atatürkçülük kisvesi altında yasakçı bir Türkiye yaratan 12 Eylül yönetimini de eleştirmekte ve Atatürkçülük konusundaki yaklaşımlarındaki içtenliği sorgulamaktadır (Mumcu, 1987b). Oktay Akbal ise 11Ocak1987 tarihli köşe yazısında *'Bu tutumla, Bu Kafayla'* başlığı ile kaleme aldığı yazısında 2000 li yıllarda yaşayacağımız sıkıntıları öngörmekte ve yüksek öğrenim sırasında böylesine katı, böylesine koşullanmış bir gençlikten ne yarar bekleyebiliriz diye sorarak saçının bir tek telinin bile erkeklerce görülmesini sakıncalı bulan bir bayan hekimin ilerde mesleği gereği erkekleri nasıl muayene edeceğini sorgulamaktadır (Akbal, 1987).

13Ocak1987 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde manşet *'Ankara'da Gergin Gün'* olarak verilmektedir. Bir önceki gün Sabah Gazetesi'nde Güneri Cıvaoğlu tarafından kaleme alınan ve Cumhurbaşkanı Evren'e generallerden irtica ve türban içeriği ön planda olan bir uyarı mektubu verildiği belirtilen haber, Uğur Mumcu'nun bir sonraki günkü köşe yazısının da konusunu oluşturmaktadır. Mumcu 6 Kasım 1983 seçimlerinden bu yana silahlı kuvvetlerin siyasetten adım adım uzaklaştığına değinerek böyle duyarlı bir zaman diliminde orduyu irtica tartışmaları ile iç siyasete çekmenin hiçbir faydası olmadığını belirtmektedir. Aynı gün Cüneyt Arcayürek ise köşesinde irtica akımlarının, Başbakan'a göre potansiyel tehlike olduğunu ama bugün için öyle bir tehlikenin var olduğunu sayın Başbakan ın kabul etmediğini belirtmektedir. Ve yazısını uyarı ve sivillere demokrasi konusundaki görevlerini hatırlatan şu cümlelerle bitirmektedir:*'Ancak irtica çevreleri cihat çağrılarını için eyleme geçip sokaklarda adam öldürmeye başlarsa o zaman olayların gelip hangi noktaya dayanacağını kestirmenin olanağı yoktur. İki eski başbakan, terör karşısında yenik düştüler ve ihtilal kaçınılmaz olarak geldi. Umarız, başbakanımız, bu potansiyel tehlikeyi demokratik yöntemlerle, cihat çağrılarını yapacak güncel bir tehlike olmaktan çıkarır.Demokrasiyi korumak önce sivillerin işi olmalıdır'* (Arcayürek, 1987).

1987 yılı genel seçimlerinden sonra Özal hükümeti YÖK Kanunu'nda bir değişiklik yaparak başörtüsünün yeniden serbest bırakılmasını istemektedir. Ancak yasa veto edilir. Cumhuriyet bu konu ile ilgili 24 Ekim1987 tarihinde yayın yapmaktadır ve *'Zorlama Karara Veto'* başlığı ile haberi manşet altından üç sütuna kullanmaktadır.

1988 yılı Kasım ayında *'Dini inanç sebebiyle boyun ve saçların örtü veya türbanlakapılması serbesttir'* hükmünü getiren yasa meclisten geçirilmiştir. 2 Aralık 1988 tarihli Cumhuriyet Gazetesi *'Evren'den Veto'* manşetini kullanmaktadır. Cumhurbaşkanı Evren'in veto gerekçelerinin açıklandığı, hükümet ve siyasi parti temsilcilerinin görüşlerinin yer aldığı haberde karara ait veto

gerekçeleri şöyle açıklanmaktadır: “Gerek öğretim elemanlarına ve gerekse öğrencilere sınırsız kılık ve kıyafet serbestisi Atatürk ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliği ile bağdaşmayacağı gibi, çarşaf, peçe, parka, şalvar, potur ve gece elbisesi gibi görüş ve inançları simgeleyen kıyafetler, saç ve sakal biçimleri gençler arasında sosyal görüş, din ve mezhep ayrılığını teşvik ederek cephele bölünmelere ve bunun sonucu çatışmalara neden olacaktır. Sınırsız kılık kıyafet özgürlüğü devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, kamu düzeninin ciddi şekilde yara almasına neden olabilecektir”. Başbakan ise üniversitelerin daha özgür, daha serbest olabilmesine olan inancına vurgu yaparak üniversite ortamını kılık kıyafetle fazla tehdit etmek faydalı değildir sözleri ile görüşlerini açıklamıştır. Aynı haberde SHP Genel Başkanı İnönü ise yasaya itirazlarının üniversitelere karışıklık getireceği endişesinden kaynaklandığına değinerek veto kararının olumlu olduğunu belirtmiştir. Yine aynı gün köşesinde ‘Kılık Kıyafetle Uğraşmaktan Vazgeçelim’ başlığı ile bir yazı kaleme alan Oktay Akbal “Atatürk’ün ve cumhuriyet devriminin derinliğini kavramayanlar, kavramak işine gelmeyenler, bugün hala birtakım görüntülerle uğraşmaktadır”, girizgahı ile başladığı yazısında öğretim birliği ilkesinin es geçildiğini, cumhuriyet dönemi öncesi değerlere dönük özelemlerin depreştirilmek istendiğini belirtmektedir. Yazar devamla görüntülere bakıp laiklik elden gidiyor diyen kafayla, din elden gidiyor diyen kafa arasında çağdaşlık açısından bir fark olmadığını altını çizmektedir. Yazar sonuç cümlelerinde ise demokrasiyi içimize sindirebildiğimiz ölçüde sorunların üstesinden geliriz diyerek demokrasiden korkmamamız gerektiğini belirterek yazısını noktalamaktadır (Akbal, 1988).

4 Aralık 1988 tarihinde YÖK yönetmelik değişikliği yapmakta ve kız öğrencilerin dini inançları nedeniyle saçlarını ve boyunlarını kapatmaları serbest bırakılmaktadır. 6 Aralık 1988 tarihli yazısında yönetmelik değişikliğine değinen Uğur Mumcu Başbakan Özal’ın Cumhurbaşkanı Evren tarafından türban yasa tekliflerinin veto edileceğine inandığını bu nedenle konuyu Doğramacı’ya verdiği direktifler ile genelge yoluyla çözmek isteyeceğini ve bu vesile ile Cumhurbaşkanı’nın onayına ihtiyaç kalmayacağını belirtmektedir (Mumcu, 1988). Yasa teklifi 10 Aralık 1988 tarihinde TBMM tarafından tekrar onaylanmaktadır. Cumhurbaşkanı anayasa gereği ikinci kez onay için önüne gelen yasa tasarısını onaylamakta ve 4 Ocak 1989 tarihinde yasanın iptali için Anayasa Mahkemesi’ne başvurmuştur.

7 Mart 1989 tarihinde Anayasa Mahkemesi kararını açıklamakta ve laiklik ilkesine aykırılıktan yasayı iptal etmektedir. 8 Mart 1989 tarihli Cumhuriyet Gazetesi haberi birinci sayfadan manşetten değerlendirir ve başlığını ‘Türbana Anayasa Mahkemesi’nden Ret’ şeklinde kullanmaktadır. İlhan Selçuk aynı gün köşesinde Anayasa Mahkemesi kararının beklenen doğrultuda gerçekleştiğini kaydederek Cumhurbaşkanı tarafından maddenin veto edilmesinin ardından, inatla ve tabana mesaj gönderme amacı ile aynı yasanın Cumhurbaşkanı’nın önüne ikinci kez getirilmesini eleştirmektedir (Selçuk, 1989). Köşesinde konuyu değerlendiren Mustafa Ekmekçi ise hükümet tarafından Atatürk ilke ve inkılaplarını yok etmek için sürekli kanun boşluklarının aranmasının arkasında yatan nedenleri yorumlamakta ve Özal hükümetinin ilke ve inkılaplara olan bağlılığını sorgulamaktadır. Ekmekçi yazısında 12 Eylül döneminin ilke ve inkılaplarda yarattığı yozlaşmaya da vurgu yaparak yazısını şöyle sürdürmektedir: “12 Eylül askeri rejimi ile ekilen tohumlar yeni yeni yeşeriyor. Zorunlu din dersleri ile din eğitimi tarikatların ellerine verilirken, tarikat şeyhleri ve müritlerinin cenazeleri, Cumhurbaşkanı’nın da imzaladığı Bakanlar Kurulu kararnamele ile kaldırılıyor. Arabesk-liberal anlayış içinde devlet, Türk-İslam sentezi kadrosuna teslim edilmektedir” (Ekmekçi, 2010).

26 Ekim 1990 tarihinde TBMM’de oturumların açılması için gerekli sayıya ulaşamaması için meclis oturumlarına girmeyen milletvekillerinin özlük haklarını düzenleyen yasa, türban yasa tasarısına eklenince oturum için gerekli çoğunluk sağlanmıştır. Türban yasası yürürlükteki kılık kıyafet ile ilgili yasal düzenlemelere engel teşkil etmeyecek şekilde üniversitelerde türban takılmasının önünü açmaktadır. Kıyafet konusunda mevcut iki adet düzenleme bulunmaktadır. Bunlardan biri Şapka Kanunu ile erkeklerin fes takmasını engelleyen yasa, diğeri ise ülkemizde

görev yapan din görevlilerinin dini ibadetler haricinde dini kıyafet ile dolaşmasını yasaklayan kanun maddesidir. Sadece kıyafet ile ilgili bu iki yasanın olması ve Şapka Kanunu'nun günümüzde uygulanmaması nedeniyle türban kullanımının önünde yasal bir engel kalmamaktadır. 27 Ekim 1990 tarihli Cumhuriyet Gazetesi haberi birinci sayfa manşetten '*Türban gerginliği*' şeklinde vermektedir. Haberde görüşlerine yer verilen muhalefet partisi liderleri Erdal İnönü ve Süleyman Demirel meclisin türban kararına farklı yaklaşımlar sergilemektedir. İnönü, türbanı teokratik düzen isteyen hareketin öncüsü olarak değerlendirmektedir. İnönü kararın üniversite yönetimlerini zor durumda bırakacağını dile getirerek türban kıyafeti ile ortaya çıkan insanların teokratik düzen özlemi içinde olduklarını, bu siyasal yaklaşımın Türkiye'de egemen olmasına karşı çıkacağız diyerek görüşlerini belirtmektedir. DYP Genel Başkanı Demirel ise Anadolu insanının %70'inin başını örttüğünü hatırlatarak türban konusunda partisinin tutumunun oy hazinelerine girip girmemek olarak değerlendirilmemesi gerektiğini kaydetmektedir. Cumhuriyet Gazetesi 28 Ekim 1990 tarihli nüshasında ise '*Türbanda Top Üniversitede*' başlıklı manşet altı haberi ile konuya yer vermektedir. Yasada türban sözcüğünün geçmemesinin değişik yorumlara yol açacağına değinilmektedir. Haberde üniversitelerde yasalara aykırı olmamak koşuluyla kılık kıyafet serbestisini öngören yasal düzenlemenin türban serbestisinin önünü açmayacağı kaydedilmekte, buna gerekçe olarak Anayasa Mahkemesi'nin daha önce türban serbestisini getiren yasayı iptal gerekçesinde açıkça üniversitelerde türban takılmasının anayasanın değişik maddelerine aykırı olduğunun dile getirilmesi gösterilmektedir.

9 Nisan 1991 tarihinde Anayasa Mahkemesi düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin reddine karar vermiştir. Ama kararını tamamlayıcı bir yorum ortaya koyarak türbanı çağdaş görünüm haricindeki kıyafetler arasında kabul ederek kullanımını serbest bırakmamıştır. 10 Nisan 1991 tarihli Cumhuriyet Gazetesi birinci sayfadan manşet haberinde '*Anayasa Mahkemesi Son Sözü Söyledi*' başlığı ile Anayasa Mahkemesi'nin kararı ve kararı tamamlayıcı yorumunun TBMM'nin 26 Ekim 1990 tarihli kararı ile uygulamada görülen karışıklığı ortadan kaldıracığı belirtmektedir. 12 Nisan 1991 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin dördüncü sayfasında UBA mahreçli '*Türbanda Kargaşa*' başlığı ile isim verilmeksizin Anayasa Mahkemesi'nin bir üyesine dayandırılan haberde mahkemenin ilk kez yorumlu ret kararı aldığı, bunun türbanla ilgili Anayasa Mahkemesi'nin daha önce verdiği ret kararını ortadan kaldırmadığı aksine pekiştirdiği öne sürülmektedir. 13 Nisan 1991 tarihli köşesinde İlhan Selçuk Anayasa Mahkemesi'nin tamamlayıcı yorumu ile türban konusundaki bulanıklığın sona erdiğini ve tereddüte yer vermeyecek şekilde üniversitelerde türban takılmayacağına altını çizmektedir (Selçuk, 1991).

2008 yılına kadar ülke gündeminde ağırlıklı yer almayan türban konusu AKP ve MHP'nin verdiği türbanı serbest bırakmayı amaçlayan anayasa değişikliği teklifi ile tekrar toplumun ve medyanın gündemine geldi.

2 Şubat 2008 tarihli nüshasında Cumhuriyet Gazetesi manşetten kullandığı '*Şeriat Devleti Uyarısı*' haberi ile Üniversiteler Arası Kurul'un AKP ve MHP'nin türban önerisine karşı hazırladığı sert bildiriye dikkat çekmektedir. Haberde AKP ve MHP'nin, üniversitelerde türbanı serbest bırakma yönündeki girişiminin laikliği ortadan kaldırma çabalarını artıracığına değinilmektedir. Öte yandan birinci sayfadan tek sütuna verilen haberde ise YÖK Başkanı Prof. Dr. Yusuf Ziya Özcan'ın ÜAK'nin sorumluluğu kapsamına girmeyen konuları gündemine almasının telafisi zor hukuki sorunlara da yol açacağı yönündeki açıklamasına yer verilmektedir.

3 Şubat 2008 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde *Yanıt Anıtkabir'den Geldi*' başlığı kullanılmaktadır. 100 bini aşkın yurttaşın AKP ve MHP'nin türban önerisini Ata'ya şikayet ettiği belirtilmektedir. Aynı gün birinci sayfadaki haberin devam sayfasında haber-yorum tarzı bir yazı kaleme alan Ümit Zileli bir gün önce Anıtkabir'de, ülkenin namuslu, mert, bilinçli insanların dostu düşmana Cumhuriyetin sahipsiz olmadığını gayet açık, gayet net bir şekilde gösterdiklerini ifade ederek milleti bir deve benzeterek artık devin uyandığını ifade etmektedir.

4 Şubat2008 tarihli köşesinde Işıl Özgentürk meclisteki kadın milletvekillerine seslenerek kadın milletvekillerinin daha farklı hareket edebilecekleri düşündüğünü ama maalesef onlarında erkek başkanlarının dümen suyunda debelenip durduklarını üzüntü ile izlediğini ifade etmektedir (Özgentürk, 2008). Yine aynı gün Emre Kongar ise köşesinde toplumun türban konusunda gereğinden fazla gerildiğini belirterek en kısa zamanda gerginliğin sonlandırılması için gerekenin yapılması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu konuda görevin iktidar partisine düştüğünü belirten Kongar iktidarın türbanı dinsel bir simge olarak görmediğine toplumu ikna etmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bunun için devletin tüm gücünü elinde bulunduran siyasi iktidarın kız yurtlarındaki örtünmeyi engelleyerek, hastanelerdeki, belediyelerdeki ve öteki devlet dairelerindeki türban uygulamalarını sonlandırarak ilk adımı atabileceğine değinmektedir (Kongar, 2008).

7 Şubat2008 tarihinde birinci sayfa manşetten verilen haberde Cumhuriyet Gazetesi toplumsal barışa darbe vurulduğunu dile getirmektedir. Yüksek yargı organları ve üniversitelerin toplumsal barışı zedeleyeceği yolundaki telkinlere iktidar ve MHP'nin kulak tıkayarak yasayı meclisten geçirdiklerini belirtmektedir. Aynı gün Cüneyt Arcayürek ise köşesinde AKP'nin YÖK yönetimine AKP politikalarına sıcak bakanları doldurma çabasıyla üniversiteleri tepeden yönetmeyi amaçladığını dile getirmektedir (Arcayürek, 2008). Mustafa Balbay ise köşesinde sancılı ve kritik bir sürece girmektedir diyerek şunları yazmaktadır: *“Son iki günkü gelişmeler bir kez daha gösteriyor ki, yapılan tartışma üniversitelerde eğitim hakkının genişletilmesi tartışması değil. Bu tartışma, AKP'nin önümüzdeki dönemde yapmayı planladığı temel değişikliklerin provasıdır. AKP ustaca manevralarla, közden kestaneleri hep başkasına aldırıyor. Bugün için MHP'yi kullanıyor. İş bu noktaya getirdikten sonra bu konu da bir daha MHP'ye gereksinimi olmayabilir”* (Balbay, 2008a).

10 Şubat 2008 tarihinde ise Cumhuriyet Gazetesi birinci sayfa manşetten *‘Halktan Türbana Hayır’* manşeti ile çıkmaktadır. Fotoğraflı olarak geniş kullanılan haberde büyük şehirlerde yapılan türban mitinglerinin fotoğrafları yer almaktadır. Manşet altında ise Barolar Birliği Başkanı Özdemir Özok'un açıklamalarına yer verilmektedir. Özok açıklamasında yapılan değişikliğin anayasaya aykırı olduğunu vurgulamaktadır.

11 Şubat 2008 Pazartesi gününü takip eden haftada üniversitelerde Cumhurbaşkanı'nın onayı beklenmeksizin öğrenciler türban ile derse alınmaya başlamıştır. 12 Şubat tarihinde konu Cumhuriyet Gazetesi'nde manşetten *‘Türban Üniversitede’* şekliyle verilmektedir. Ankara Gazi, Hacettepe, Bilkent ile TOBB Üniversiteleri'nde öğrencilerin hiçbir uyarı ile karşılaşmadan türban ile derslere girdikleri belirtilmektedir. Ankara Üniversitesi'nde ise öğrencilerin başlarını açmalarının istendiği de haber içeriğinde verilmektedir. Aynı gün manşet altı haberde ise 9. Cumhurbaşkanı Demirel'in meclisin türban kararına olan eleştirisel yorumuna yer verilmektedir. Alınan kararlar ülkede huzursuzluk ve bölünme yaratıldığını bunun da yanlış olduğunu belirten Demirel maalesef Cumhuriyetin laiklik ayağının yara aldığı kaydetmektedir. Yine birinci sayfadan 12 Şubat günü Associated Press tarafından dünya medyasına servis edilen dış basında birçok gazetenin kullandığı *‘Çarşaflı Türk Kadınları’* resimlerine *‘Dış Basında Türkiye’* başlığı ile yer verilmektedir.

21 Şubat günü ise *‘İntikam Gibi Karar’* başlığı ile YÖK'ün türban nedeniyle karşı karşıya geldiği üniversitelerin kadro izinlerini iptal ettiği haberi birinci sayfa manşetten kullanılmaktadır.

28 Şubat 2008 tarihinde CHP türban kararının iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Cumhuriyet Gazetesi birinci sayfa manşetten kullandığı haberde CHP grubu ile 12 DSP milletvekili ve bağımsız Milletvekili Kamer Genç'in imzasını taşıyan başvuruda anayasanın değiştirilmesi teklif dahi edilemeyecek ilkelerini değiştirmeyi öngören veya bu ilkeleri anayasanın diğer maddelerinde yapılan değişikliklerle doğrudan doğruya veya dolaylı olarak değiştirme amacı güden herhangi bir kanunun teklif ve kabul olunamayacağı vurgulanmaktadır.

6 Haziran 2008 tarihinde Anayasa Mahkemesi üniversitelerde türbanı serbest bırakan anayasa değişikliğini iptal etmiştir. Haber Cumhuriyet Gazetesi'nde *‘Türbana Son Nokta’* başlığı ile

manşetten kullanılmıştır. Haberin içeriğinde yüksek mahkemenin AKP ve MHP'nin oylarıyla geçen anayasa değişikliğini devletin dayanağı olan temel niteliklere aykırı bulduğu belirtilmektedir. AKP yetkililerinin kararı '*Cüppeli darbe... Hâkimler Oligarşisi*' benzetmesi ile eleştirmesi haberde bulunan bir diğer detayı oluşturmaktadır. Haberde CHP yetkililerinin ise '*Velev ki siyasi simge olsun...*' anlayışının bu noktaya gelip dayandığından duydukları üzüntüye değinilmektedir. Dış basında çıkan haberlerden alıntı yapılan diğer bir haber ise '*İslamcı Hükümet Yenilgiye Uğradı*' başlığı ile verilmektedir. Associated Press'in haberinden alıntı yapılan başlığın detayında BBC'nin haberi '*Türkiye'nin en yüksek mahkemesi, parlamentonun yaptığı reformu iptal etti*' şeklinde verdiği belirtilirken El Cezire televizyonunun ise kararı daha çok özgürlükçü bir bakış ile değerlendirip '*Özgürlükler çerçevesinde türbana izin vermeye çalışan AKP için yenilgi*' şeklinde izleyenlerine duyurduğuna dikkat çekilmektedir. Mustafa Balbay ise köşesinde '*AKP'nin İsteddiği*' başlıklı yazısında iktidar partisinin Anayasa Mahkemesi kararı ardından timsah göz yaşları dökse de bir yandan da 2009 yerel seçimlerinde malzeme olarak kullanılabilir yeni bir mağdur kimliği kazandığını belirtmektedir. 2002 genel seçimlerinde Erdoğan'ın yasaklı olmasının, 2007 genel seçimlerinde e-muhtıra ve 367 konusunun hep AKP hanesine artı oy olarak geri dönüş yaptığını hatırlatan Balbay son türban kararını takip eden süreçle de türbanın bir siyaset malzemesi olmaya devam edeceğini ve daha da siyasileneceğini kaydetmektedir (Balbay, 2008b).

15 Haziran 2008 tarihinde Cumhuriyet'in dördüncü sayfasından verilen haberde ise Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi üyelerinin Cumhurbaşkanı Gül'ü türbana yönelik düzenlemelerin anayasa ile yapılmasının yaratacağı tehlikeler konusunda uyardıkları belirtilmektedir.

Türban konusunun iç hukuk yollarının tükenmesi sonucunda AİHM gündemine taşınması ise İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğrenci olan Leyla Şahin 21 Temmuz 1998 tarihinde türban ile derslere girmesi nedeniyle aldığı disiplin cezalarının İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesinin 25.maddesine aykırı olduğunu belirterek Türkiye Cumhuriyeti aleyhine dava açmasıyla başlamıştır. 22 Temmuz tarihinde haberi birinci sayfadan küçük bir haber olarak veren Cumhuriyet başlığını '*Türban AİHM'de*' şeklinde kullanmıştır. 29 Haziran 2004 tarihinde karara bağlanan davada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye lehine karar vermiştir. 30 Haziran 2004 tarihli Cumhuriyet Gazetesi ise haberi '*Avrupa'dan Türbana Ret*' başlığı ile vermektedir. Haberde Leyla Şahin'in kararı temyiz edip üst mahkemede hukuki haklarının takipçisi olacağı vurgulanmaktadır.

17 Mayıs 2005 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde Cumhurbaşkanı Gül'ün talimatı ile AİHM'deki temyiz duruşmasında sınırlı savunma yapılacağı belirtilmektedir. '*Türkiye türbanda savunmasız kaldı*' başlıklı haberde mahkemenin kamusal alanda türbana getirilen sınırlamayı haklı bulma olasılığından endişe eden hükümetin Dışişleri Bakanlığı'nca hazırlanan savunmaya müdahale ettiğine değinilmektedir. Yine haberde verilen bilgiye göre Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün uygun bulmaması nedeniyle Şahin davasını Türkiye'nin kazanmasında rol oynayan avukatların temyiz duruşmasında yer alamayacakları belirtilmektedir.

10 Kasım 2005 tarihinde ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Dairesi altmahkemenin kararını onayarak türban konusunda son sözü söylemiş olmaktadır. Mustafa Balbay köşesinde kararın iç politika ve dış politikaya dönük iki farklı açılımı olduğunu kaydederek iç politikaya dönük olarak artık türban ile ilgili hem Anayasa Mahkemesi'nin hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin net ve açık kararlarının olmasının bir daha bu konunun gündeme gelmesini zorlaştıracağına inandığını ifade etmekte ve AİHM kararının emsal teşkil edeceğine değinmektedir, dış politikaya yönelik olarak ise Leyla Şahin gibi AİHM'ye başvuru yapmayı düşünenler için bu yolun kapandığını kaydetmektedir (Balbay, 2005).

4 Haziran 2008 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi derslerde türban takmakta ısrar ettikleri için görevlerinden alınan Sakarya İmam Hatip Lisesi eski öğretmenleri Fatma Karaduman ve Sevil Tandoğan'ın din ve vicdan özgürlüklerinin ihlal edildiğine dair iddiayı Leyla Şahin davasını emsal

göstererek reddetmiştir. Haber Cumhuriyet Gazetesi'nin 5 Haziran 2005 tarihli sayısında 'Avrupa Son Sözü Söyledi' başlığı ile yer almaktadır. Leyla Şahin kararının son Karaduman-Tandoğan kararında emsal teşkil ettiği vurgulanmaktadır.

1 Ekim 2013 tarihinde 'Demokratikleşme Paketi' ile kamuda türban yasağı kalktığından ise 2 Kasım 2013 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde TBMM Eski Başkanı Hüsamettin Cindoruk'un dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kızı Sümeyye Erdoğan'ın milletvekili yapılmak istendiği ve o nedenle türban yasağının kaldırıldığı noktasındaki görüşlerine yer verilmektedir. Cindoruk, aynı haberde 'Birileri meclise şalvarla gelmek isterlerse ne yapacaksınız?' sorusunu gündeme getirerek yeni bir tartışma konusu yaratmıştır.

4 Kasım 2103 tarihli nüshasında Cumhuriyet Gazetesi dönemin Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin'in 2005 yılında hac ziyareti sonrasında örtünmeyi düşündüğünü ancak korktuğunu belirten açıklamalarına yer vermiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Cumhuriyet Gazetesi türban konusuna kurumsal kimliğinin belirleyici ögesi olan cumhuriyet değerlerinin savunucusu, demokrat ve laik bir gazetenin olması gereken bakış açısıyla bakıyor ve türbanı bir özgürlük sorunu olarak değerlendirmemektedir. Gazete türban konusunda yapılan girişimleri cumhuriyet değerlerini aşındırmaya yönelik müdahaleler olarak yorumlamakta ve net bir şekilde karşı durmaktadır.

Bu bakış açısını sergilerken zaman zaman demokrat kimliğinden ödün vererek 12 Eylül 1980 ihtilalini gerçekleştiren Kenan Evren'in izlediği politikalara destek vermektedir. Özellikle 12 Eylül sonrası ilk genel seçimlerin yapıldığı 1983 senesinden sonra arkasındaki kitlesel desteği büyük ölçüde yitiren Evren'in, ANAP iktidarı döneminde dinin siyasallaşması, özelleştirme, türban gibi konulardaki çıkışları Cumhuriyet Gazetesi'nde geniş yer bulmakta ve köşe yazarlarınca da desteklenmektedir. Bu bir nevi zoraki birlikteliği 1983 sonrası dönemde Anavatan Partisi'nin devlet mekanizmasını yozlaştırıcı politikalarının bir sonucu olarak 'devleti sahiplenme' psikolojisi ile ortaya konulmuş bir beraberlik olarak değerlendirebiliriz.

Türban konusuna semantik olarak da yaklaşan Cumhuriyet Gazetesi Anadolu insanının, ninelerimizin, taktığı örtüyü 'başörtüsü' olarak değerlendirirken 12 Eylül sonrası siyasallaşan başörtüsü süreci için ise 'türban' kavramını kullanmaya başlamaktadır.

Gazete başörtüsü takan insanları dininin gereği, müteaddiyin insanların dinsel bir uygulaması ve Anadolu giyim kültürünün bir ürünü olarak okuyucularına sunarken türbanı tamamen bir siyasal simge olarak değerlendirmektedir. Türban kavramını dini bir kavramdan daha çok belirli bir ideolojinin mücadele aracı olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda gazete dindar ve dinci ayrımını net bir şekilde ortaya koyarak dininin prensiplerini hayata geçirmeye çalışan insanlarımızla türbanı siyasi mücadele aracı olarak görenleri birbirinden ayırmaktadır.

Türbanı demokratikleşen toplum yapısının bir sonucu olarak kamusal alanda yer alması gereken bir öğe olarak değil aksine totaliter ve baskıcı dini rejimlere giden yolun ilk aşaması olarak değerlendirmektedir.

Gazete kurumsal kimliğinin ve okur profilinin gereği olarak Cumhuriyet Mitinglerini milletin bir uyanışı ve yaşam şekillerine müdahale girişimine karşı demokratik tepkisi olarak sütunlarına aktarmaktadır. Miting öncesinde haber ve köşe yazıları aracılığıyla yapılan yayınlarla kamuoyu oluşmasına yardımcı olarak gazete mitinglere aktif destek vermektedir.

Cumhuriyet Mitingleri sürecinde televizyonlara verilen ve çağdaş bir Türk kızının görüntüleri ile başlayıp daha sonra aynı kişinin türbanlı görüntüleri ile devam eden fondan verilen 'Karanlığa dur diyelim. Cumhuriyetimize sahip çıkalım' sözleri ile noktalanın reklamlar Cumhuriyet Gazetesi'nin kendi reklamı olmasına rağmen söz sanatı kullanılarak cumhuriyete siyasal bir anlamda yüklenerek,

miting sürecine destek olunmuştur. Reklamın içeriğinde dikkat edilmesi gereken bir diğer konu ise karanlık ile türban kavramını bir araya getirerek siyasal simge olan türbanın kadınları toplumdaki soyutlayan, evlerine hapseden bakışının vurgulanmasıdır. Bu yaklaşım gazetenin kadının sosyal hayattaki yeri ve türban konusuna bakışı ile bütünsellik arz etmektedir.

1990'lı yılların başından itibaren gazetenin sahiplik ilişkisinde meydana gelen değişimlerin gazete yayın politikalarına yansımaları bir rengin farklı tonları olarak algılanabilecek bir çizgide gerçekleşmiştir. Ana kırılma noktası uzun yıllar gazetenin genel yayın müdürlüğünü yapan ve gazeteyi daha Avrupa tarzı sosyal demokrat bir gazete içeriğine büründürme çabaları olan Hasan Cemal'in gazeteden ayrılması ile yaşanmıştır.

Gazete bu sürecin ardından İlhan Selçuk yönetiminde klasik çizgisinde yola devam etmiştir. Bir dönem gazetenin büyük ortağı olan Turgay Ciner'in bu konuda yaptığı değerlendirme ilginçtir: *'Cumhuriyet bir gönül işidir. Cumhuriyet'e herhangi bir biçimde parasal bir sonuç çıkarma amacı ile yaklaşmıyoruz. Zaten Cumhuriyet Gazetesi'nin sahibi olunamaz. Cumhuriyetin sahibi Türkiye'de yaşayan 68 milyon kişidir'*. Cumhuriyet Gazetesi bugün her kademedeki insandan oluşan 253 ortaklı bir şirketin ürünü olarak laik, demokrat ve cumhuriyetçi çizgide yayın hayatını sürdürmektedir.

Alman düşünür Hegel'in *'zeitgeist'* kavramı, siyaset biliminde koşulların, doğal yapılanmayı değiştirmesine ilişkin olarak kullanılır. Türk siyasal hayatının son 30 yıllık yakın geçmişine bakıldığında türban sorununun toplumsal tabanda çok farklı noktalarda tartışıldığı göze çarpmaktadır. Şüphe yok ki, bu kaotik durumun ortaya çıkmasında en büyük pay sahiplerinden biri, medya olmaktadır. Antik Yunan'dan günümüze evrilen demokrasi kavramının temel oluşumunun aynı kaldığı düşünülürse, bugün laiklik kavramının demokrasi açısından *'sine quanon'* (olmazsa olmaz) durumunda olduğu görülecektir. Buna karşın Türk medyasında genel anlamda kavramların yerine oturmaması iddia edilebilir. Bu çerçevede türban konusundaki yaptırımların, Türk basınında hâlâ bir *'insan hakları sorunu'* mu yoksa laik, demokratik bir devlette uygulanması gereken bir kural mı olduğu tartışması sürmektedir.

KAYNAKÇA

Akbal, O. (02 Aralık 1988). "Kılık Kıyafetle Uğraşmaktan Vazgeçelim", <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Akbal, O. (11 Ocak 1987). "Bu Tutumla Bu Kafayla", <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Aksoy, M (06 Eylül 2007). "YÖK'ün modern türban icadı", <https://www.yenisafak.com/>.

Aksoy, M. (06 Eylül 2007). "YÖK'ün Modern Türban İcadı", <https://www.yenisafak.com/>.

Aktan, C.C. (2008). "Siyasal Yönetim Biçimleri ve Demokrasi", Köprü dergisi, 103: 26-32.

Arcayürek, C. (07 Şubat 2008). "YÖK'de Kadrolaşma", <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Arcayürek, C. (14 Ocak 1987). "Demokrasiyi Korumak", <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Balbay, M. (06 Haziran 2008b), "AKP'nin İstedığı", <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Balbay, M. (07 Şubat 2008a). "AKP ve MHP Birlikteliği", <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Balbay, M. (11 Mayıs 2005). "Avrupa Kapıyı Kapadı", <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Cemal, H. (2005). Cumhuriyet'i Çok Sevmiştim (13.Baskı), Doğan Kitap, İstanbul.

Cumhuriyet, 22/12/1982, 26/12/1986, 27/12/1986, 06/01/1987, 07/01/1987, 08/01/1987, 13/01/1987, 24/10/1987, 02/12/1988, 08/03/1989, 27/10/1990, 28/10/1990, 10/04/1991, 12/04/1991, 02/02/2008, 03/02/2008, 07/02/2008, 10/02/2008, 12/02/2008, 21/02/2008,

28/02/2008, 06/06/2008, 15/06/2008, 22/07/1998, 30/06/2004, 17/05/2005, 05/06/2005.
<http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Ekmekçi, M. (08 Mart 2010). “Hukuk Devleti”, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Göze, A. (1998). Siyasal Düşünceler ve Yönetimler (8. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul.

Gözler, K. (2010). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Erişim Tarihi: 10.10.2017
<http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>.

Hürriyet, 07/02/2008-07/03/2008 ve 06/06/2008. <http://www.hurriyet.com.tr/>.

Kongar, E. (04 Şubat 2008). “Gerilen Toplum”, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Mumcu, U. (06 Aralık 1988). “Türban”, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Mumcu, U. (08 Ocak 1987a). “Türban ve Fes”, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Mumcu, U. (09 Ocak 1987b). “Atatürk ve Bugün”, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Mumcu, U. (14 Ocak 1987). Asker ve Demokrasi, Cumhuriyet, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Özgentürk, I. (04 Şubat 2008). “Kadın Duruşu”, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Radikal, 02/03/2004. <http://www.radikal.com.tr/>.

Reçber, K. (2004). Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi, Ezgi Kitabevi Yayını, Bursa

Sartori, G. (1996). Demokrasi Teorisine Geri Dönüş, (Çev.:TunçerKaramustafağolu ve Mehmet Turhan), Yetkin Yayınları, Ankara.

Selçuk, İ. (08 Aralık 1989). “Beklenen Karar”, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Selçuk, İ. (13 Nisan 1991). “Tamamlayıcı Yorum”, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>.

Tocqueville, A. (2004). Eski Rejim ve Devrim, (Çev.: Turhan Ilgaz), İmge Kitabevi, İstanbul.

Yağcı, A. (2008). “Kemalist Söylemde Türban: Bir Milli Mesele”, Birikim Dergisi.

25/10/1990 tarih ve 3670 sayılı “Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün Kurulması ile 14.1.1970 Tarihli ve 1211 Sayılı ve 4.11.1981 Tarihli ve 2547 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 422 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun”.

<http://www.abhaber.com/haber.php?id=10101> Erişim Tarihi: 25.05.2018.

<http://www.belgenet.com/yasa/iptal/k3511.html> Erişim Tarihi: 10.02.2018.

<http://www.belgenet.com/yasa/iptal/k3511.html>, Erişim Tarihi: 10.02.2018.